

2023-04-01

hogsta.domstolen@dom.se

Mål nr Ö 7708-22 JS 36

Svar på föreläggande angående klagorätt avseende beslut om rivningslov.

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har förelagts att avge yttrande över Stockholms kommuns överklagande av Mark- och miljööverdomstolens beslut 2022-11-14 i mål P 992-22.

TIDIGARE YTTRANDEN

SBF har tidigare avgivit följande skrivelser under överklagandeprocessen:

Överklagande till länsstyrelsen daterat 2021-07-05 (ÖK1/LST)

Överklagande till mark- och miljödomstolen daterat 2021-10-26 (ÖK2/MMD)

Svar på föreläggande till Mark- och miljööverdomstolen daterat 2022-04-03 (FÖ/MÖD)

I skrivelserna berörs utförligt flera av de frågor som kommunen tar upp i sitt överklagande av Mark- och miljööverdomstolens beslut. SBF hänvisar till dessa tidigare skrivelser och anför i övrigt följande utifrån sitt verksamhetsområde:

YTTRANDE ÖVER KOMMUNENS SKRIVELSE

Kommunen (Frågan i målet)

Kommunen hävdar med hänvisning till plan- och bygglagen 13 kap 12 § att det framgår av lagtexten att avsikten inte är att ge föreningarna någon särskild rätt att överklaga rivningslov samt betonar villkoret i lagparagrafen att det måste vara fråga om betydande miljöpåverkan. Kommunen menar att grunden för klagorätt i detta fall endast är 42 § förvaltningslagen.

SBF:s kommentar

Som SBF anför i FÖ/MÖD har föreningen tillerkänts talerätt vad gäller rivningslov i flera domar:

I domen angående *Västra Värlinge i Trelleborgs kommun* (MMD P58-21) uttalade rätten: ”Att riva en kulturhistoriskt värdefull byggnad som vittnar om den historiska utvecklingen på en ort, strider mot lagstiftningen och är just ett sådant ärende som föreningen enligt sitt ändamål och sina stadgar ska försöka beivra.”

I domen angående *Skogsbrynet 2 i Katrineholms kommun* (MMD P 1043-21) uttalade rätten att ”Beslut om rivningslov aktualiserar många gånger hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön [jämfört med detaljplaner och bygglov]. Av det skälet och då detaljplanen för Snäckan 8 (se NJA 2020 s. 641) indirekt berörde frågan om rivning av en byggnad inom ett område som utpekats som riksintresse för kulturmiljön, bedömer mark- och miljödomstolen att klagorätten enligt 13 kap 12§ även bör omfatta beslut och rivningslov”.

Även i domen angående *Fågelbärsträdet 12* (MMD P 9414-21) uttalade rätten att ”Beslut om rivningslov aktualiserar många gånger hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön”. I detta fall handlar det liksom i ärendet Liljeholmsbadet om en av Stadsmuseet grönklassad byggnad belägen inom riksintresset för *Stockholms innerstad med Djurgården* [AB 115].

I domen angående *Nordstan 13:4 i Göteborgs kommun* (MMD P 1983-20) hänvisade rätten till att det överklagade beslutet aktualiserar ”hänsynstaganden som är tydligt relaterade till kulturmiljön och riksintresset, varför föreningen bör ges klagorätt enligt Århuskonventionen”.

Innebörden av ovan beskrivna domar är att praxis visar att bestämmelsen i plan- och bygglagen 13 kap 12 § inte uttömmade reglerar miljöorganisationers rätt att klaga på beslut som berör kulturmiljön samt att beslut om rivningslov många gånger aktualiserar hänsynstaganden som är tydligt relaterade till kulturmiljön. Ett rivningslov kan förorsaka ännu större skada på kulturmiljövärden än exempelvis ett bygglov för en ändring av en byggnad, där ju talerätt föreligger. Även om rätten att överklaga rivningslov inte ingår i den aktuella paragrafen i plan- och bygglagen framgår det således av flera domar att föreningens talerätt bör omfatta även rivningslov, när det gäller ärenden som innebär risk för betydande påverkan på kulturarvet, som i detta fall. Talerätt i dessa ärenden överensstämmer väl med föreningens ändamål enligt dess stadgar nämligen

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en ideell förening som har till ändamål att verka för byggnadsvårdens utveckling och värna bebyggelsearvet i människans och samhällets tjänst... Föreningen ska bland annat verka för att byggnader och bebyggelsemiljöer från alla tider skyddas, vårdas och bevaras.

Kommunen (Syftet med Århuskonventionen)

Kommunen anför att om det inte är möjligt att anse att ett beslut angår en förening så saknar föreningen klagorätt. Kommunen menar att förutsättningar för klagorätt är dels om rivningsbeslutet strider mot den nationella miljölagstiftningen och dels om beslutet angår föreningarna.

SBF:s kommentar

Som SBF anför i ÖK1/LST har Liljeholmsbadet särskilt högt kulturhistoriskt värde (grönklassat av Stadsmuseet), byggnaden är ritad av den legendariske arkitekten Gunnar Leche, anläggningen är ensam i sitt slag i Stockholm och därmed unik och ingår i riksintresset *Stockholms innerstad med Djurgården* [AB 115]. Det torde därmed vara klart att en prövning mot den nationella miljölagstiftningen är motiverad.

Det torde också vara klart att beslutet om Liljeholmsbadet angår föreningen mot bakgrund av föreningens ändamål och de angivna domarna. SBF har i samtliga tidigare skrivelser i ärendet, mot bakgrund av Århuskonventionen, utförligt argumenterat för att föreningen har talerätt i ärendet som företrädare för allmänhetens rätt att få tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor.

SBF hänvisar också, i FÖ/MÖD, till Högsta domstolens dom (Ö 4925-11) där domstolen påtalar Århuskonventionens syfte att ge miljöorganisationer en omfattande och lättillgänglig möjlighet att överklaga samt att bedömningen bör vara generös, när det gäller dessa organisationers rätt att överklaga, eftersom de grundar sin talerätt på att de företräder allmänhetens intressen.

Kommunen (Något om rivning och kultur)

Kommunen menar att med hänsyn till att Stadsmuseet bedömt att stora delar av Stockholms innerstad utgör bebyggelse av kulturhistoriskt värde kan det ifrågasättas om alla dessa byggnader ska bevaras och därmed också kulturmiljöföreningarnas klagorätt.

SBF:s kommentar

I Stockholms bebyggelse kan tidsskikten avläsas ända sedan medeltiden, en faktor som konstituerar riksintresset:

Staden mellan broarna, "Gamla Stan" som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet. Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder. Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet. Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär. Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen. 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomastaden, Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. (Apxlock ur riksintressebeskrivningen)

Stadsmuseets klassificering av bebyggelse med höga kulturhistoriska värden speglar de olika tidsskedena i Stockholms utveckling, vilken är en del av Stockholms identitet och attraktivitet för boende, företagande och turism, och som därför också har stor ekonomisk betydelse för staden. I motsats till vad kommunen anför är det därför synnerligen angeläget att bevara denna kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse enligt nationella mål och lagar. De ideella föreningarna bidrar i detta syfte med kunskap och engagemang i plan- och bygglovsprocesser, varav följer att det också är angeläget att föreningarna, som företrädare för allmänhetens intressen, har talerätt i rivningslovsärenden. Det är en viktig del av allmänhetens demokratiska rättigheter att få komma till tals i rättsprocesser som rör deras livsmiljö.

Kommunen (Vem angår ett rivningslov?)

Kommunen anför att Mark- och miljööverdomstolens konstaterande att rivningslovsbeslutet aktualiserar ställningstaganden som är relaterade till kulturmiljön innebär ett synsätt som går långt utöver vad Århuskonventionen avsett.

SBF:s kommentar

Utöver vad som ovan anförts ovan hänvisar SBF till FÖ/MÖD. SBF anför här bland annat att i Århuskonventionen och propositionen till konventionen anges inte några begränsningar i arten av ärenden, att konventionens bestämmelser utgör en minimistandard för rättigheterna, att miljöorganisationer har en särskilt viktig roll att föra allmänhetens talan samt att de nationella reglerna måste säkerställa en omfattande rätt till rättslig prövning. I motsats till vad

kommunen anför är innebörden av Århuskonventionen således att konventionen avser en bred tolkning av arten av ärenden när det handlar om risk för negativ påverkan på kulturmiljön.

Kommunen (Strider rivningslovsbeslutet mot nationell miljölagstiftning?)

Kommunen anför att om en byggnad är så särskilt värdefull att den inte under några omständigheter får rivas så bör detta komma till uttryck genom ett rivningsförbud i detaljplan. Kommunen menar att i övrigt kan det inte sägas att en kommuns positiva rivningslovsbeslut strider mot nationell miljölagstiftning.

SBF:s kommentar

Det är ett felaktigt påstående att ett beslut om rivning, där det inte råder rivningsförbud i detaljplan, inte skulle kunna strida mot nationell miljölagstiftning. Tvärtom anger Boverket tydligt att ett beslut om rivning ska prövas mot två förutsättningar – dels att byggnaden inte omfattas av rivningsförbud i detaljplan eller områdesbestämmelser och dels att byggnaden inte bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde. Vid rivningslovsprövningen ska allmänna intressen beaktas, i detta fall främst om byggnaden bör bevaras på grund av kulturhistoriska värden. Som ovan anføres är Liljeholmsbadet en byggnad av särskilt högt kulturhistoriskt värde enligt Stadsmuseets expertbedömning, en byggnad som dessutom är unik i Stockholm. Som SBF anför i ÖK2MMD har Skönhetsrådet i Stockholm tidigare påtalat att Liljeholmsbadet borde få någon form av miljöskydd. Det torde således vara klart att ärendet ska bedömas mot bakgrund av nationell miljölagstiftning samt att det finns ett starkt allmänintresse för bevarande.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Kommunen argumenterar för att ideella föreningar som värnar kulturmiljön inte ska få talerätt i rivningslovsärenden. Enligt SBF:s uppfattning är det tvärtom mycket angeläget att en generell talerätt i rivningslovsärenden tillerkänns dessa föreningar. Enligt SBF:s mening bör därför plan- och bygglagen 13 kap 12 § kompletteras med ett tydliggörande att även rivningslov ingår i talerätten i ärenden med risk för betydande miljöpåverkan.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer förmedlar kunskap om platsens historia och ger därmed förankring i våra livsmiljöer. SBF har genom sin verksamhet, genom granskning av ärenden, yttranden och överklaganden, en bred erfarenhet av att kulturvärden negligeras i plan- och byggprocesser över hela landet. Föreningen har också under ett tiotal år fört den så kallade *Gula Listan* med av medlemmarna anmälda objekt där kulturvärden hotas. Som exempel kan nämnas att av det sjuttiofem byggnader på den Gula Listan som rivits var nästan samtliga utpekade som kulturhistoriskt värdefulla, i några fall dessutom med skyddsbestämmelse i detaljplan eller byggnader som bedömts ha värde motsvarande byggnadsminne. I många fall har dock rivningar kunnat förhindras genom föreningens insatser.

Föreningen konstaterar vidare att det i många kommuner saknas förståelse för vikten av att värna ändliga kulturmiljövärden samt kunskap om kulturmiljövärden och gällande regelverk. Detta bekräftas av Riksantikvarieämbetets utredningar om planerings- och byggprocesser, 2017, 2018 och 2019, där det bland annat framkom att två av tre kommuner saknar de förutsättningar som behövs för att ta hänsyn till kulturvärden enligt mål och lag. Föreningen konstaterar också att medborgarna protesterar alltmer när kulturmiljövärden hotas. Bristen på varsamhet och hänsyn till nationella mål och lagar när det gäller kulturvärden har lett till att

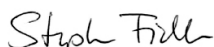
allmänhetens intresse för att värna kulturvärden i utvecklingen ökar snabbt genom engagerade insatser från både nationella och lokala ideella organisationer. I många fall med resultat att kulturarvet räddas.

Det är därför av stor betydelse att det tydliggörs att ideella föreningar får agera som "allmänhetens röst" i alla typer av ärenden där vårt ändliga kulturarv hotas; således även rivningslovsärenden i linje med den tydliga avsikten i Århuskonventionen.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Tomas Nyström
Ordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adjungerad styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen, samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering.